

BREASLA TÎMLARILOR DIN CLUJ ÎN SECOLUL AL XVII-LEA (PARTEA A DOUA)

După ce într-un articol anterior am analizat structura breslei tîmlarilor din Cluj în secolul al XVII-lea, așa cum reiese ea din statutele breslei, articolul de față se oprește asupra altor aspecte ale vieții breslei.

Statutele de breaslă din Cluj oferă date prețioase privitoare la politica economică a breslelor, obiceiurile și tradițiile acestora apărînd în toată plenitudinea lor. Unele articole din statute s-au păstrat timp de decenii, sau, uneori, cu mici modificări, timp de secole, de aceea ele pot fi considerate o oglindă a structurii economice a întregului sistem breslaş.

Existența acestuia se baza pe principiul constrîngerii, scopul breslei, acela de a apăra interesele meșteșugarilor, putînd fi realizat numai prin încadrarea și supunerea tuturor meșterilor față de reglementările statute.

Constrîngerea breslaşă avea la bază principiul egalității membrilor în activitatea profesională: aprovizionarea cu materii prime se făcea în mod egal pentru toți membrii breslei, fiind prevăzută interdicția de cumpărare a acestora peste cantitățile fixate; de asemenea statutele stabileau numărul de calfe și ucenici ce revenea fiecărui meșter breslaş.

Constrîngerea breslaşă devine o problemă de drept atunci cînd cei din afara breslei încearcă să „pătrundă“ în meserie, adică să exercite un anume meșteșug, sau să vîndă anumite produse meșteșugărești.

Una din preocupările breslei era evitarea concurenței păgubitoare pentru meșterii ei, concurență venită mai ales din partea meșterilor clandestini, nebreslaşi, în care scop breasla uzita toate mijloacele pentru a împiedeca activitatea acestora, începînd cu dispozițiile severe ale statutelor, pînă la solicitarea ocrotirii puterii publice.

Punctul 15 din statutele breslei tîmlarilor² prevede ca nici un circaci, dulgher sau morar, nemembru al breslei, să nu poată lucra nici la școală, nici la casa preoților, nici în poarta orașului și nici chiar pe terenurile extravilane. În caz de nerespectare a acestei prevederi lucrarea respectivă trebuie dusă la casa starostelui, iar o treime din suma la care a fost evaluată va reveni consiliului municipal și două treimi breslei. Numai în cazul în care meșterul tîmlar refuză să efectueze lucrări la pod și la pridvor, aceste lucrări pot fi executate și de dulgheri cu scînduri rindeluite. Mai sînt și alte lucrări ordinare care le incumbă dulgherilor (cum sînt cele pentru care se folosesc cuie de fier),

¹ Șt. Pascu, *Meșteșugurile în Transilvania pînă în secolul al XVI-lea*, București, 1954, p. 313.

² Jakab Elek, *Oklevéltár Kolozsvár történetéhez*, Budapest, 1888, p. 349.

dar în cazul în care aceștia nu respectă specificul muncii lor, li se confiscă și lucrarea și uneltele.

Măsuri de limitare a concurenței se iau și pentru meșterii aceleiași bresle. Punctul 6 prevede pentru meșterul tâmplar care și-ar însuși comanda la care s-a angajat alt meșter „fără știrea lui și prin vicleșug“, o amendă de 4 florini, amendă care se aplică și în cazul în care un meșter ar ademeni calfa sau ucenicul din atelierul altui meșter. Iar aceștia din urmă nu numai că sînt restituiți stăpinului anterior, dar sînt pasibili și de pedepse corporale.

Breasla ca organizație a micii producții veghea la menținerea acesteia și împiedeca crearea unor întreprinderi mari. În acest scop breasla limita numărul ucenicilor și al calfelor pe care putea să-i întrebuințeze un meșter. Statutele breslei tâmplarilor prevăd pentru un meșter, un ucenic și o calfă. În cazul în care meșterul are ca asociată o calfă, poate să țină și o calfă cu leafă mică (20 denari) pentru munci auxiliare, dar cele două calfe nu aveau voie să locuiască în același atelier.

Constringerea breslașă nu neglija nici problema desfacerii produselor. Astfel, la punctul 14 se prevede că în cazul în care s-ar aduce o lucrare de tâmplărie în afara târgurilor și iarmaroacelor, breasla are dreptul s-o confişte cu ajutorul judeului și al consiliului municipal. Ducînd lucrarea la casa breslei, aceasta să fie evaluată și o treime din valoarea ei să revină consiliului și două treimi breslei.

Chiar în cadrul târgurilor marfa nu poate fi vîndută decît în cortul breslei care este desfăcut de tînărul meșter de breslă la locul obișnuit, în caz contrar amenda este un florin.

Meșteșugurile, în loc să promoveze o politică de lărgire a schimburilor și desfacerii produselor, căutau salvarea în autolimitare, în orientarea tot mai mult spre piața locală, adică produceau la comandă nemijlocită, sau pentru o rezervă destinată aceleiași pieți. De aceea se iau măsuri protecționiste pentru unii și prohibiționiste pentru alții. Așa se explică de pildă dispozițiile din statutele tâmplarilor care prevăd ca lucrările de tâmplărie aduse din altă parte să fie „cu sîrg vămuite“, de fiecare căruță 48 denari și de fiecare dulap 2 denari, iar taxele de vamă percepute să fie cheltuite în cortul breslei în respectiva zi de tîrg.

Breslele acordau o deosebită importanță problemei aprovizionării cu materie primă a membrilor lor. Cauzele acestei griji trebuiesc căutate atît în greutățile de aprovizionare, cît și în tendința breslelor de a-i împiedeca pe unii membri să realizeze venituri mai mari prin achiziționarea individuală de materie primă mai ieftină și de calitate mai bună.

Statutele breslei tâmplarilor prevăd la punctul 13 interdicția pentru meșterii tâmplari de a cumpăra, pentru necesități proprii, scînduri de tei „tăiate cu fierăstrăul sau desfăcute numai cu toporul“. Dacă interdicția nu este luată în considerare și meșterul în culpă este străin, scîndurile vor fi confiscate prin puterea judeului și a consiliului, iar dacă este vorba de un meșter breslaș, breasla este împuternicită să ia marfa fără despăgubire, iar cantitatea de lemn confiscată să fie împărțită între meșteri în mod egal.

Dispozițiile statutare reglementează ca breasla să cumpere din banii ei lemnul de tei, iar împărțirea să se facă la casa breslei, toți membrii primind aceeași cantitate de lemn.

În același timp meșterilor breslași, ca și celor străini de breslă, le era interzisă cumpărarea de materii prime (scinduri de brad sau tei), de unelte sau chiar vopsele rămase de la un meșter mort. În caz contrar, unui străin bunurile procurate astfel îi erau luate fără despăgubire prin puterea judelei și a consiliului, iar ale unui meșter breslaș deveneau un bun al breslei.

Aceste măsuri urmăreau în ultimă instanță păzirea cu strictețe a egalității membrilor breslei. Strădania s-a dovedit zadarnică, deoarece meșterii au folosit numeroase subterfugii pentru încălcarea dispozițiilor statutare și astfel inegalitatea din sânul breslelor s-a manifestat destul de timpuriu.

Breasla se interesa îndeaproape și de calitatea produselor pentru a nu știrbi nu numai renumele meșterului, dar și al breslei și chiar al orașului în care-și desfășura activitatea breasla respectivă. Era deci o chestiune de onoare, dar în același timp și una de natură materială. Aceste interese conjugate explică dispozițiile cu privire la relațiile dintre meșter și cumpărător.

Punctul 9 din statut prevede ca meșterul care a luat o comandă de la un client și nu execută în mod cinstit lucrarea, să poată fi reclamat printr-o plîngere adresată breslei de către client. Breasla numește atunci doi meșteri examinatori pentru verificarea lucrării, iar dacă aceasta este considerată necorespunzătoare, meșterul respectiv plătește o amendă de 2 florini.

Dealtfel, de verificarea calității tuturor produselor se ocupau meșterii controlori sau inspectori, care-și exercitau obligațiile nu numai cu prilejul târgurilor și iarmaroacelor, ci interveneau și în litigiile legate de calitatea lor, fără a mai vorbi de rolul pe care-l aveau în aprecierea lucrărilor de măiestrie ale calfelor.

Dar breasla nu era numai o organizație cu rosturi economice, ci, datorită legăturilor foarte puternice dintre membrii breslei, ea avea și rosturi sociale.

Petrecerile din casele meșterilor, cele organizate fie cu ocazia primirii noilor membri în breslă, fie a primirii ucenicilor, erau prilejuri de veselie pentru toți membrii breslei. Aceasta avea grijă ca onoarea ei și a membrilor săi să se păstreze neîntinată. De aceea meșterilor li se pretindea cinste, modestie, viață morală. Meșterii ce știrbeau prin purtarea lor cinstea breslei erau pedepsiți. Cei ce pronunțau sudălmi sau încercau să creeze neînțelegeri în timpul unui festin al breslei erau obligați la plata a 2 florini. Tot cu 2 florini se pedepseau și cei care defăimau lucrarea unui meșter în afara și nu în cadrul breslei. De asemenea, dacă un meșter găsit vinovat dintr-o pricină oarecare nu se supunea breslei și amenința că va face plîngere la consiliul municipal, era amendat cu 2 florini, iar dacă punea în practică amenințarea, amenda creștea la 4 florini.

Grija breslei se manifesta și cu prilejul înmormintării unuia dintre membrii săi. Ceremonia avea loc pe cheltuiala breslei, mai mult, ea era aceea care se îngrijea și de înmormintarea altor membri din familia meșterului breslaș. Statutele breslei tâmplarilor prevedeau în mod amănunțit obligațiile meșterilor în asemenea împrejurări. Staroștii breslei înștiințau pe toți membrii despre ora și locul înmormintării, iar cei

care nu se prezentau la timp erau penalizați cu 12 florini. Meșterii care nu participau la înmormântare și nu aveau motive serioase pentru justificarea absenței, erau amendați cu 50 denari, iar dacă după ceremonie nu însoțeau pe cei îndoliați la casa meșterului respectiv, plăteau 25 denari.

Chiar și după stingerea din viață a unui meșter, breasla nu uita de soarta familiei acestuia. Văduvele care continuau să poarte numele soțului și doreau să rămână în breaslă pentru continuarea meseriei, se bucurau de aceleași servicii ca și meșterul, iar în caz de deces întreaga breaslă le însoțea la mormint. Breasla era obligată să-i ofere văduvei o calfă, în schimb dacă meșterul decedat avea un ucenic, acesta nu putea rămâne la văduvă mai mult de două săptămâni, breasla avînd datoria să-l predea altui meșter.

Preocuparea breslei se extindea și asupra copiilor meșterilor breslași. Firește, această grijă nu avea un caracter caritabil ca în cazul precedent, ci izvoră din spiritul de castă ce-și făcuse tot mai mult loc în sînul breslelor. Fiii de meșter erau scutiți de o parte a timpului de ucenicie (numai 2 ani față de 4 ani la cit erau obligați străinii), de o bună parte a taxelor de meșter la intrarea în breaslă, la fel ca și de cheltuielile ospățului.

În sfîrșit, un ultim aspect la care ne referim în treacăt este participarea cu rol tot mai important a breslelor în viața politică a orașelor, pe măsura creșterii puterii lor economice.

Chiar dacă breasla tîmplarilor era mai modestă comparativ cu cea a aurarilor sau blănarilor, faptul că întîlnim meșteri tîmplari între notabilitățile orașului (senatori, jurați, centumviri sau locotenenți ai gărzii civile) ne demonstrează că această breaslă a atins un nivel economic ridicat în secolul al XVII-lea, care i-a permis și accesul la funcții politice în conducerea orașului Cluj.

VIORICA POP

LA CORPORATION DES MENUISIERS DE CLUJ
AU XVII-ÈME SIÈCLE
(Deuxième partie)

(Résumé)

Le présent article est consacré aux aspects économiques et sociaux de la corporation des menuisiers de Cluj, ainsi comme elles ressortent des statuts de la corporation au XVII-ème siècle.